

EMAKEELE SELTSI KEELETOIMKONNAS

Keeletoimkonna arutelude tulemusel sündis 2025. aastal kaks otsust: põhiarvsõnade *poolteist*, *poolteistkümmed* ja *poolteistsada* käänamise ning sõnade *video*, *stereo* ja *rodeo* käänamise kohta.

Põhiarvsõnade *poolteist*, *poolteistkümmed* ja *poolteistsada* käänamine

Emakeele Seltsi keeletoimkond arutas põhiarvsõnade *poolteist*, *poolteistkümmed* ja *poolteistsada* käänamist Maire Raadiku ja Ülle Viksi esildise alusel 6. märtsil 2024 Tartus ja 17. jaanuaril 2025 Tartus ning otsustas järgmist.

Pidada arvsõnade **poolteistkümmed** ja **poolteistsada** puhul normingukohaseks muude *teist(kümmed)*-sõnade eeskujust lähtuvat rööpkäänamist, kus omastavakujulise esiosa *poole-* järel jääb *-teist-* muutumatuks, nt *pooleteistkümne*, *pooleteistkümnesse*, *pooleteistkümnes*, *pooleteistkümnest*, *pooleteistkümnele*, *pooleteistkümneks*, *pooleteistkümnele*, *pooleteistkümneks*, *pooleteistkümnele*. Sama moodi pidada arvsõna **poolteist** puhul võimalikuks ainsuse omastava rööpvormi *pooleteist*, nt *pooleteise* ~ *poolteise* ~ (uena) *pooleteist* minutiga.

Seega on nende sõnade normingukohased muutevormid järgmised (ettepanekuga lisanduvad vormid on märgitud paksus kirjas).¹

¹ Normingust jäävad välja vormid, kus *-teist-* on käänamata ka siis, kui *pool-* on nimetavas (*poolteist* aastaga, *poolteistsajal*, *poolteistsajale*). Kasutuses tulevad need esile üksikjuhtumina.

nimetav	poolteist	poolteistkümmend	poolteistsada
omastav	pool(e)teise ~ pooleteist	pool(e)teisekümnne ~ pooleteistkümnne	pool(e)teisesaja ~ pooleteistsaja
osastav	pooltteist	pooltteistkümmend ~ pooltteistkümmet	pooltteistsada(t)
sisse- ütlev	pool(e)teise (-teise III vältes) ~ pool(e)teisesse	pool(e)teisekümmesse (-teise- II või III vältes) ~ pool(e)teisessekümmesse ~ pooleteistkümmesse	pool(e)teisesajasse (-teise- II või III vältes) ~ pool(e)teisesesajasse ~ pooleteistsajasse
seesütlev	pool(e)teises	pool(e)teise(s)kümmnes ~ pooleteistkümmnes	pool(e)teise(s)sajas ~ pooleteistsajas

Selgituseks

Liitsõnade käänamisel on eesti keeles kaks põhilist malli: 1) tavamall, kus käändub ainult liitsõna järelosa; 2) ühilduv mall, mille puhul liitsõna esiosa ühildub kõigis käänetes, v.a neli viimast käänet, kus ta jääb omastavasse. Enamik eesti liitsõnu käändub tavamalli järgi, ühilduva malli järgi käänduvad mõned erandlikud liitnimisõnad (nt *vaenelaps*, *viimnepäev*, *teinepool*) ja rühm liitasesõnu (nt *seesama*, *toosama*, *seesinane*), samuti liitomadussõna *üksainus*.

Kahe põhimalli kõrval on eristatud liitarvsõnade käänamises esile tulevat malli, mille puhul ühildub liitsõna esiosa järelosaga ainsuse nimetavas, omastavas ja osastavas käändes ning jääb ülejäänud käänetes omastavasse. (Viht, Habicht 2019: 178–179; Eesti keele käsiraamat 2020: 300–301)

Ehkki liitarvsõnu on tavaks käsitada kui omaette malli järgi käänduvaid, on nad käänamise poolest siiski üsna mitmekesine rühm. Liitjärgarvsõnad käänduvad liitsõnade tavamalli järgi, kus esiosa jääb muutumatuks ja käändub ainult järelosa (nt *viiesajas* : *viiesajandale*). Liitpõhiarvsõnade ehk *teist-*, *teistkümmend-*, *kümmend-* ja *sada-lõpuga* sõnade käänamises on esindatud nii arvsõna, ühilduv kui ka tavamall.

Teist- ja *teistkümmend-lõpuga* liitarvsõnad, mille esiosaks on sõnad *üks* kuni *üheksa*, *mitu*, *mõni* ja *paar*, käänduvad arvsõna malli järgi. See tähendab, et esiosa ühildub kolmes esimeses käändes ja jääb ülejäänud käänetes omastava kujule, keskmine osa *-teist-* jääb kõigis käänetes muutumatuks (nt *kaheteist* ~ *kaheteistkümnne*, *kaht(e)teist* ~ *kaht(e)teistkümmend* ~ *kaht(e)teistkümmet*, *kaheteistkümnnele*).

Kümmend- ja *sada-lõpuga* liitarvsõnad käänduvad samuti arvsõna malli järgi, kuid rööpvõimalusena ka ühilduva malli järgi ehk esiosa võib kaasa käänduda ka muudes käänetes peale kolme esimese käände. *Sada-lõpuliste* arvsõnade hulgas on erandlik sõna *veerandsada*, mis käändub liitsõnade tavamalli kohaselt.

Poolteist, poolteistkümmend, poolteistsada

Käänamise poolest erandlik rühm on ka liitpõhiarvsõnad, mille esiosaks on murdarvsõna *pool*, s.o *poolteist, poolteistkümmend* ja *poolteistsada*. Etümololoogiliselt on need arvsõnad kokku pandud samal põhimõttel nagu muud *teist(kümmend)*-sõnad: nagu *üksteist(kümmend)* on 'üks teiest kümnest', nii on *poolteist* 'pool teiest', *poolteistkümmend* 'pool teiest kümnest' ja *poolteistsada* 'pool teiest sajast'. Kuid erinevalt n-ö tavalistest *teist(kümmend)*-sõnadest võib *pool*-liitarvsõnade esiosa *pool-* jääda käänamisel ka muutumatuks ning *-teist-* liitsõna keskmise osana ka ühilduda (vrd *pool(e)teise(le)kümnele* ja *kaheteistkümnele*).

Emakeele Seltsi keeleteoimkond arutas põhiarvsõnade, sh liitpõhiarvsõnade käänamist põhjalikumalt 1990. aastate keskel. Arutelu tulemusena valmis otsus, millega anti juurde hulganisti rööpvorme. Otsuse üheks lähtekohaks oli tähelepanek, et liitpõhiarvsõnade esiosa ühildumine on tegelikult palju ulatuslikum, kui oli ette näinud senine, 1976. aasta ÕS-i norming.

Kümmend- ja *sada-lõpuga* sõnade puhul lisas keeleteoimkonna 1995. aasta otsus arvsõna malli kohasele käänamisele ühilduva malli kohase käänamise. Ühilduva malli kohane käänamine sarnaneb sõnaühendite käänamisega ning see sarnasus võidakse üle kanda ka vormistusse: ühilduva esiosaga arvsõnu on liitsõna kõrval võimalik kirjutada ka sõnaühendina (nt *mõnedkümmend* ~ *mõned kümmed*, *mitmeidkümneid* ~ *mitmeid kümneid* – kuid mitte *mõni kümmend*, *mitu kümmend*). (Erelt 2000: 43–46)

Sõnade *poolteist, poolteistkümmend* ja *poolteistsada* esiosa *pool-*, mis senise normingu järgi oli muutumatu, sai juurde rööpse käänamise arvsõna malli järgi, ning sõnade *poolteistkümmend* ja *poolteistsada* keskosa *-teist-*, mida senise normingu järgi tuli käämata arvsõna malli järgi, sai lisaks ühilduva malli kohase käänamise.

Nagu öeldud, andis toimkonna otsus juurde hulgaliselt rööpvorme, nt sõnade *poolteistkümmend* ja *poolteistsada* sisseütlevas oli nüüd kokku kuus rööpvormi, mida eristas üksteisest see, kuidas oli *pool-* ja *-teist-* kaasa

käänatud: *poolteisesajasse* (-teise- on II vältes) ja *poolteisesajasse* (-teise- on II vältes), *poolteisesesajasse* ja *poolteisesesajasse*, *poolteisesajasse* (-teise- on III vältes) ja *poolteisesajasse* (-teise- on III vältes). Rööpsuste arvu suurendas seegi, et liitarvsõnade osastavas mööndi 1995. aasta otsuses rööpvorme -kümmet (1976 -kümmend), nt *kaht(e)kümmend* ja *kaht(e)kümmet*, ja *sadat* (1976 *sada*), nt *seitsetsada* ja *seitsetsadat*.

Tegelikus keelekasutuses tuleb siiski esile veelgi variante, mida praegune norming ei kajasta. Sõnade **poolteistkümmend** ja **poolteistsada** neis käändevormides, kus **pool-** on omastavakujuline (**poole-**), võib **-teist-** jääda ka muutumatuks, nt *poolteistkümmel* aastal (senise reegli kohane on *poolteisekümmel* ~ *poolteisekümmel* ~ *poolteiselkümmel* ~ *poolteiselkümmel* aastal), üle *poolteistsaja* (senise reegli kohane on üle *poolteisesaja* ~ *poolteisesaja*). (Vt ka tabel 1.) Samamoodi võib sõnal **poolteist** olla ainsuse omastavas rööpvorm **poolteist**, nt *poolteist* minutiga (senise reegli kohane on *poolteise* ~ *poolteise* minutiga). (Vt ka tabel 2.)

Arvsõnade *poolteist*, *poolteistkümmend* ja *poolteistsada* seesuguses käänamises avaldub muude *teist(kümmend)*-sõnade eeskujul: *poolteist* aastaga (vrd *kaheteist* aastaga), *poolteistkümmene* inimesele, *poolteistsajast* leheküljest (vrd *kaheteistkümmene* inimesele, *viieteistkümmest* leheküljest). Mõnikord jäetakse *-teist-* käänamata ka siis, kui *pool-* on nimetavas (*poolteist* aastaga, *poolteistsajal*, *poolteistsajale*), kuid need on praegu siiski veel üksikjuhtumid.

Seega saab liitarvsõnade käänamises tuua esile järgmised malli-kombinatsioonid.

- 1) tavamall: esiosa jääb muutumatuks
– järgarvsõnad, *veerandsada*, *kolmveerand*
- 2) arvsõna mall: esiosa ühildub arvsõna malli kohaselt, keskosa *-teist-* jääb muutumatuks
– *üks-* kuni *üheksateist(kümmend)*, *mitu-*, *mõni-*,
paarteist(kümmend)
- 3) arvsõna või ühilduv mall: esiosa ühildub arvsõna malli kohaselt või kõigis käänetes
– *kaks-* kuni *üheksakümmend-*, *üks-* kuni *üheksasada*
- 4) tavamall või arvsõna mall: esiosa jääb muutumatuks või ühildub arvsõna malli kohaselt
– *poolteist*

- 5) tavamall, arvsõna või ühilduv mall: esiosa *pool-* jääb muutumatuks või ühildub arvsõna malli kohaselt, keskosa *-teist-* ühildub arvsõna malli kohaselt või kõigis käänetes.

Kui esiosa *pool-* on omastavas, võib keskosa *-teist-* jääda muutumatuks ehk käänduda analoogiliselt tavaliste *teist(kümmend)-sõnadega*, nt *poolesteiskümmel*, üle *poolesteistsaja* – vrd *viieteiskümmel*, üle *viieteiskümne*

– *poolteiskümmend*, *poolteistsada*

Keeletoimkonna 1995. aasta otsus lähendas arvsõnade *poolteist*, *poolteiskümmend* ja *poolteistsada* käänamist muude arvsõnade omale, sinne ettepanek on sellele jätkuks.

Kirjandus

Erelt, Mati; Tiiu Erelt; Kristiina Ross 2020. Eesti keele käsiraamat. Uuendatud väljaanne. Tallinn: Eesti Keele Instituut, EKSA.

Erelt, Tiiu 2000. Põhiarvsõnade käänamine. – Kirjakeele teataja II. 1993–2000. Emakeele Seltsi keeleteimkonna soovitusel. Koost. ja toim. Tiiu Erelt ja Maire Raadik. Tallinn: Emakeele Selts.

Rätsep, Huno 2003. Arvsõnade päritolust eesti keeles. – Oma Keel 2, 11–21.

Viht, Annika; Külli Habicht 2019. Eesti keele sõnamuutmine. (= Eesti keele varamu IV.) Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Selgitanud
MAIRE RAADIK, ÜLLE VIKS

Lisa

Tabel 1. Sõnade *poolteist*, *poolteistkümmend* ja *poolteistsada* vormide sagedus eesti keele ühendkorpuses

nimetav	poolteist 61 715	poolteistkümmend 49	poolteistsada 528
omastav	poolteise 7565* poolteise 17 602* poolteist 3670	poolteisekümmne 8 poolteisekümmne 2 poolteistkümmne 94 poolteistkümmne 3	poolteisesaja 51 poolteisesaja 43 poolteistsaja 64 poolteistsaja 18
osastav	pooltteist 434	pooltteistkümmend 1 pooltteistkümmet 1 pooltteistkümmet 4	pooltteistsada 4 pooltteistsadat 2 pooltteistsadat 11 pooltteistsada 2
sisse- ütlev	poolteisesse 1 poolteisesse 3 poolteise 7565* poolteise 17 602*	poolteistkümmesse 2	poolteistsajasse 1
seesütlev	poolteises 11 poolteises 6	poolteisekümmes 1 poolteistkümmes 6	poolteistsajas 2
seest- ütlev	poolteisest 153 poolteisest 267	poolteisekümmest 3 poolteistkümmest 7 poolteistkümmest 3	poolteisesajast 2 poolteisesajast 3 poolteisesajast 2 poolteisesajast 2 poolteisesajast 5 poolteisesajast 3
alale- ütlev	poolteisele 98 poolteisele 147	poolteisekümmele 2 poolteistkümmele 13	poolteisesajale 1 poolteisesajale 3 poolteisesajale 1 poolteisesajale 1 poolteisesajale 4 poolteisesajale 3
alal- ütlev	poolteisel 103 poolteisel 130	poolteisekümmel 4 poolteisekümmel 1 poolteistkümmel 7 poolteistkümmel 3	poolteisesajal 3 poolteisesajal 1 poolteisesajal 4 poolteisesajal 3
alalt- ütlev	poolteiselt 21 poolteiselt 24	poolteistkümmelt 1 poolteistkümmelt 1	poolteisesajalt 1 poolteisesajalt 1
saav	poolteiseks 530 poolteiseks 1048	poolteisekümmeks 2 poolteistkümmeks 34 poolteistkümmeks 1	–

rajav	poolteiseni 1 poolteiseni 15	poolteistkümmeni 1	poolteisesajani 4 poolteisesajani 2
olev	poolteiseni 1 poolteiseni 1	–	–
ilma- ütlev	–	–	–
kaasa- ütlev	poolteisega 27 poolteisega 120	poolteisekümnega 1 poolteistkümnega 6	poolteistsajaga 1

* Ainsuse omastava ja lühikese sisseütleva vormid kokku.

Tabel 2. Sõna *poolteist* omastava vormide sagedusi eesti keele ühendkorpuses

<i>poolteist</i> + nimisõna kaasütlevas		
senise reegli kohane käänamine		uus rööpkäänamine
<i>pool-</i> ja <i>-teist</i> omastavas	<i>pool-</i> muutumatu, <i>-teist</i> omastavas	<i>pool-</i> omastavas, <i>-teist-</i> muutumatu
poolteise aastaga 1003	poolteise aastaga 410	poolteist aastaga 166
poolteise tunniga 688	poolteise tunniga 270	poolteist tunniga 153
poolteise kuuga 440	poolteise kuuga 193	poolteist kuuga 104
poolteise minutiga 323	poolteise minutiga 155	poolteist minutiga 57
poolteise nädalaga 175	poolteise nädalaga 49	poolteist nädalaga 33
poolteise päevaga 159	poolteise päevaga 50	poolteist päevaga 35
<i>poolteist</i> + nimisõna saavas		
<i>pool-</i> omastavas, <i>-teist</i> saavas	<i>pool-</i> muutumatu, <i>-teist</i> saavas	<i>pool-</i> omastavas, <i>-teist-</i> muutumatu
poolteiseks aastaks 370	poolteiseks aastaks 243	poolteist aastaks 10
poolteiseks tunniks 296	poolteiseks tunniks 103	poolteist tunniks 6
poolteiseks kuuks 162	poolteiseks kuuks 83	poolteist kuuks 6

Märkus. Sõnal *poolteist* võib ainsuse omastavas olla rööpvorm *poolteist*, nt *poolteist* minutiga (senise reegli kohane on *poolteise* ~ *poolteise* minutiga). Kuivõrd vormi *pool(e)teise* puhul pole kontekstita võimalik otsustada, kas tegemist on omastava käändega või lühikese sisseütlevaga, on korpusest otsitud mõningaid sõnaühendeid, kus arvsõna *poolteist* jääb omastavasse käändesse.

Sõnade *video*, *stereo* ja *rodeo* käänamisest

Keeletoimkonna 08.10.2025 koosolekul tutvustas Tiina Paet EKI-s ette valmistatud dokumenti „Aruteluks Emakeele Seltsi keeleteimkonnale sõna *video* käänamise kohta“.

Selles juhitakse tähelepanu asjaolule, et sõnal *video* on normingukohase käänamise kõrval tüüpsõna *ohutu* järgi (ainsuses *video* : *video* : *videot* ja mitmuses *videod* : *videote* : *videoid*) mitmusevormides väga levinud ka käänamisviis *videod* : *videode* : *videosid* tüüpsõna *pere* järgi.

Võõrsõnade morfoloogia fikseeritakse norminguna õigekeelsusallikais, ent keelemuutustega lisandub kasutusse uusi rööpseid käänamisviise. Seetõttu on otstarbekas senised normingud ajakohasuse seisukohalt üle vaadata, tuginedes kasutusandmetele.

Sõna *video* käänamine lahkneb tegelikus kasutuses sageli normingukohasest. Keelenõuandes on *video* olnud üks küsitumaid käändsõnu: aastatel 1999–2024 on küsitud selle sõna käänamist ligi 100 korral. 2024/25. õppeaastal tegid Tartu Ülikooli bakalaureuseastme üliõpilased Hanna Mändmaa ja Grete Vind miniuurimuse „Morfoloogiline analüüs: mitmuse osastav sõnast *video*“. Üliõpilased jõudsid oma töös järeldusele, et senist normingut tuleks laiendada.

Peamiselt valmistabki keekekasutajale raskusi mitmuse osastava käände vorm. Korpusstatistiline uuring (eesti keele ühendkorpuse 2023 järgi) näitab, et normingukohane *videoid* ja norminguvastane *videosid* on kasutusel peaaegu võrdselt: *videoid* leidub 24 556 korda ja *videosid* 22 262 korda. Toimetatud ja ametlikes tekstides esineb normingukohast vormi rohkem, blogides ja foorumites on aga rohkem norminguvastast vormi. Vähem, kuid siiski märkimisväärselt levinud on ka vormi *videosi* (3830) kasutus. Mitmuse omastavas on normingukohane *videote* ja selle alusel moodustatavad käändevormid ühendkorpuse järgi kasutusel 17 475 korda ja norminguvastane *videode* 6052 korda. Siin on norminguvastaseid vorme normingupärastest 2,8 korda vähem, kuid samuti silmatorkaval hulgal.

Sõna *video* mitmusevormide 16. käändtüüpi (tüüpsõna *pere*) nihkumise põhjus võib olla muutunud hääldus: tegelik hääldus kaldub pigem [vidjo] poole (vt ka EKI teatmik „Eesti keele häälikute ja kirjaipildi suhe“ <https://eki.ee/teatmik/eesti-keele-haalikute-ja-kirjaipildi-suhe/>), või ei tajuta silbi-*piiri* (*e* ja *o* vahel) ning *eo* hääldatakse diftongina.

Ehkki sõnade *rodeo* ja *stereo* kohta on vähe kasutusandmeid, laieneb see käänamismuutus ka nendele sõnadele. 2023. a ühendkorpuses on

nendest sõnadest mitmuse osastavas ülekaalus norminguvastased vormid *stereosid* (10 juhtu) ja *rodeosid* (8 juhtu), normingukohaseid vorme *stereoid* on 7 juhtu ja *rodeoid* 2 juhtu. Mitmuse omastavas on kasutusjuhte peaaegu võrdselt, kuigi ka siin on väikeses ülekaalus norminguvastased vormid: normingukohane *stereote* (19), norminguvastane *stereode* (20) ning normingukohane *rodeote* (3), norminguvastane *rodeode* (5).

Ettepanek: Lisada tegeliku kasutuse põhjal normingukohaste vormide hulka ka *videode* (mitmuse omastavas ja selle põhjal moodustatavates vormides) ja *videosid* (mitmuse osastavas). Normingukohaseks võiks lugeda ka samade lõpphäälikutega võõrsõnade *rodeo* ja *stereo* võimalikud rööpsed käändevormid mitmuse omastavas ja osastavas.

Keeletoimkond nõustus dokumendis sõnastatud põhimõtetega. Otsustati fikseerida rööpparadigmad ka EKI ühendsõnastikus ja ÕS-is 2025.